

Суб'єкти

туристичних правовідносин: загальна характеристика та правовий статус

Б. І. Вихристенко

кандидат юридичних наук, заслужений юрист
України, президент Туристичної асоціації України

Н. А. Опанасюк

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
Київського національного торговельно-
економічного університету

Природне прагнення людей до пізнання світу сприяло становленню однієї з найбільш гуманних, ефективних і найменш витратних галузей — туристичної.

Указом Президента від 21 вересня 1998 року було встановлено, що 27 вересня в Україні щорічно відзначатиметься День туризму.

Щиро вітаємо всіх працівників туристичних підприємств, туристів зі стажем і початківців зі святом.

Зокрема редакція журналу вітає Туристичну асоціацію України і бажає вагомих здобутків, міцного здоров'я, наснаги та успішного втілення в життя всіх задумів і планів.

Досліджуються суб'єкти туристичних правовідносин та їх правовий статус. Авторами надано визначення понять «туристичні правовідносини» і «туристична правосуб'єктність». Запропоновано авторську класифікацію суб'єктів туристичних правовідносин відповідно до чинного законодавства: за колом учасників, обсягом і змістом прав та обов'язків, суб'єктом влади, статусом і засобом створення та іншими критеріями.

Ключові слова: туристичні правовідносини, туристична правосуб'єктність, суб'єкти туристичної діяльності, турист, туроператор, турагент.

Исследуются субъекты туристических правоотношений и их правовой статус. Авторами сформулированы понятия «туристические правоотношения» и «туристическая правосубъектность». Предложена авторская классификация субъектов туристических правоотношений согласно действующему законодательству: по видам участников, объему и содержанию прав и обязанностей, субъектам власти, статусу и способу создания, другим критериям.

Ключевые слова: туристические правоотношения, туристическая правосубъектность, субъекты туристической деятельности, турист, туроператор, турагент.

We study the subjects of tourism relations, their legal status. The authors have given a definition of "tourist legal relations", "tourist legal subjectivity". The author's classification of the subjects of tourist relations under the current legislation: on the types of participants, content of rights and responsibilities, the subjects of power, status and method of creation and other criteria.

Keywords: tourist legal relations, tourist legal subjectivity, the subjects of tourism, tourists, tour operator, travel agency.

Як свідчить практика, право має сенс і цінність для особи, якщо воно реалізується. Під правореалізацією в широкому значенні зазвичай розуміється застосування, втілення юридичних норм у фактичній діяльності організацій, органів, посадових осіб і громадян у самій поведінці учасників суспільних відносин [1].

Отже, учасники суспільних відносин, які наділені правомочностями (правами та обов'язками), що визначають їх правовий статус, є суб'єктами правовідносин. Правомочності цих суб'єктів розкриваються через певні категорії, що об'єднуються у туристичну правосуб'єктність:

правоздатність (передбачена нормами права здатність мати суб'єктивні права та виконувати юридичні обов'язки);

дієздатність (передбачена нормами права здатність особистими діями набувати юридичних прав та обов'язків);

деліктоздатність (здатність суб'єкта нести юридичну відповідальність за невиконання обов'язків або за вчинення правопорушень).

Під туристичною правосуб'єктністю розуміється здатність особи бути учасником туристичних правовідносин, адже саме правосуб'єктність є відмінною рисою суб'єктів правовідносин. Юридична природа туристичної правосуб'єктності полягає в законодавчому визнанні можливостей суб'єктів права брати участь у суспільних відносинах, що виникають в процесі провадження туристичної діяльності. Тобто діяльності у галузі туризму з організації (формування), просування, продажу (реалізації) туристичного продукту та надання окремих або комплексних туристичних послуг; реалізації конституційних прав і свобод людини й громадянина в туристичних подорожах; здійснення дозвільно-контрольних функцій органами державної влади, захисту прав споживачів туристичних послуг тощо.

Отже, туристичними правовідносинами є суспільні відносини, що виникають в процесі провадження туристичної діяльності (діяльності у галузі туризму з організації (формування), просування, продажу (реалізації) туристичного продукту та надання окремих або комплексних туристичних послуг; реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина в туристичних подорожах; здійснення дозвільно-контрольних функцій органами державної влади, захисту прав споживачів туристичних послуг тощо).

Чинне законодавство виділяє таких суб'єктів туристичних правовідносин:

1) держава в особі органів державної влади, що здійснюють регулювання в галузі туризму (ст. 7 Закону України «Про туризм»);

2) суб'єкти туристичної діяльності відповідно до ст. 5 Закону України «Про туризм»;

3) громадські туристичні організації (ст. 28 Закону України «Про туризм»);

4) фізичні особи: споживачі туристичних послуг — туристи (ст. 5 Закону України «Про туризм»);

5) іноземні держави та міжнародні організації.

У свою чергу всі ці суб'єкти туристичних правовідносин умовно поділяються на уповноважених та зобов'язаних.

Уповноваженими суб'єктами туристичних правовідносин є їх учасники, які мають повноваження встановлювати та певним чином впливати на поведінку інших учасників цих відносин, а також здійснювати регулювання туристичних відносин.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про туризм», до них належать: держава в особі органів влади (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, профільний центральний орган виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної

Республіки Крим, місцеві державні адміністрації), органи місцевого самоврядування, інші органи в межах їх компетенції.

Залежно від того, який суб'єкт влади здійснює повноваження, вони поділяються на парламентські, президентські, судові, правоохоронні, центральні та місцеві. У свою чергу, з урахуванням статусу та засобів створення цих органів, відбувається їх поділ на державні й недержавні. До державних відносяться органи загальної та спеціальної компетенції.

Так, органами загальної компетенції, що здійснюють регулювання в галузі туризму, є Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, суди загальної юрисдикції, прокуратура, органи внутрішніх справ та інші правоохоронні органи. Спеціальної — Міністерство інфраструктури України як центральний орган виконавчої влади у сфері транспорту, дорожнього господарства, туризму та інфраструктури і Державне агентство України з туризму та курортів, яке є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Віце-прем'єр-міністра України — Міністра інфраструктури України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері туризму та курортів.

Таким чином, зазначені вище суб'єкти наділені правом (ст. ст. 7-11 Закону України «Про туризм») визначати основні напрями державної політики в галузі туризму, правові засади регулювання відносин у галузі туризму, їх удосконалення та адаптація із загальноновизнаними нормами міжнародного права; затверджувати програми розвитку туризму в Україні; затверджувати стандарти та здійснювати контроль за якістю наданих туристичних послуг, вимоги до провадження туристичної діяльності в Україні та контроль

за їх виконанням, а також наділяти інших суб'єктів правовідносин певними правомочностями щодо розвитку туристичної галузі в Україні.

До зобов'язаних суб'єктів туристичних правовідносин належать всі інші учасники (суб'єкти туристичної діяльності відповідно до ст. 5 Закону України «Про туризм»; громадські туристичні організації; фізичні особи: споживачі туристичних послуг — туристи; іноземні держави та міжнародні організації). Вони є зобов'язаними стосовно управомочених, оскільки останні регламентують їх поведінку через законодавче закріплення відповідних прав та обов'язків, порушення яких тягне за собою юридичну відповідальність. Причому заходи, пов'язані з притягненням до юридичної відповідальності порушників — зобов'язаних — також застосовуються управомоченими суб'єктами туристичних правовідносин. До основної їх відповідальності належить також і головна функція управомочених у правовідносинах — це управлінська.

Спробуємо надати характеристику основних суб'єктів туристичних правовідносин (управомочених та зобов'язаних).

Отже, систему органів державної влади, що здійснюють регулювання туризму, становить насамперед діяльність органів державної влади загальної компетенції відповідно до визначених Конституцією України повноважень з цих питань, які є управомоченими суб'єктами: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України та інші центральні й місцеві органи виконавчої влади.

Так, Верховна Рада України є єдиним законодавчим органом в Україні. Її діяльність спрямована на прийняття законодавчих й інших нормативно-правових актів у туристичній та суміжних сферах, визначених Конституцією України (ст. ст. 85 і 92). До її повноважень щодо гарантій за-

хисту прав і свобод людини й громадянина України, у тому числі в сфері туризму, належать, зокрема: затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку; призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також заслуховування його щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні; надання в установленій законом строк згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України, низка інших.

Конституцією також передбачено, що виключно законами України, які приймає Верховна Рада України, визначаються (ст. 92): права, свободи і обов'язки людини й громадянина, а також гарантії дотримання прав і свобод (п. 1), які стосуються й суб'єктивного права на туризм; статус іноземців та осіб без громадянства (п. 2); засади використання природних ресурсів (п. 5); основи виховання, освіти, культури і охорони здоров'я; екологічна безпека (п. 6); засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи (п. 9); організація і діяльність органів виконавчої влади, організації державної статистики (п. 12) з питань туризму; правовий режим державного кордону (п. 18) в частині адміністративних формальностей перетину кордону з метою туризму та ін. Тим самим підсилюється роль власне законодавчого регулювання туристичних відносин, що виникають в процесі провадження туристичної діяльності, реалізації людиною суб'єктивного права на туризм, підкреслюється їх важливе значення для розвитку демократичного суспільства й держави.

До повноважень Верховної Ради віднесено також визначення засад внутрішньої політики (п. 5 ст. 85), до якої відно-

ситься і політика в галузі державно-туристичних відносин, здійснення парламентського контролю за дотриманням прав людини (п. 33 ст. 85) стосовно і сфери туризму.

Одним із знакових повноважень Верховної Ради України (п.17 ст. 85 Конституції України), що стосуються гарантії прав і свобод людини, а відтак і у сфері туризму, є призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, заслуховування його щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні.

Слід зауважити, що вітчизняна практика не знає випадків звернення туристів до Уповноваженого з прав людини за захистом або відновленням своїх порушених прав, пов'язаних з туристичними подорожами.

Президент України визначений статтею 102 Конституції України як глава держави, гарант додержання Конституції України і конституційного ладу, державного суверенітету, територіальної цілісності України, прав і свобод людини і громадянина, що стосуються сфери туризму. Як глава держави Президент України через свої конституційні повноваження (їх перелік закріплено в ст. 106 Конституції України) вживає низку заходів організаційно-правового характеру для забезпечення прав і свобод людини в туристичних правовідносинах.

Одним із характерних нормативно-правових актів з питань забезпечення прав людини у сфері туризму є Указ Президента України «Про Основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року» від 10.08.1999 р. №973 [2], які за визначенням мали стати концептуальною базою довгострокової державної програми розвитку туризму, створення організаційно-правових засад становлення туризму як високорентабельної галузі економі-

ки, важливого засобу культурного й духовного виховання громадян, відтворення їх трудового потенціалу, забезпечення умов для реалізації громадянами свого суб'єктивного права на туризм (права на свободу пересування, відпочинок, охорону, відновлення й зміцнення здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав).

З метою забезпечення реалізації конституційного права людини на свободу пересування та виконання міжнародних зобов'язань України у цій сфері видано Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо реалізації права людини на свободу пересування і вільний вибір місця проживання» від 15.06.2001 р. № 435/2001 [3]. Цим Указом передбачено низку адміністративних заходів щодо спрощення процедури перетину державного кордону України іноземцями, які на законних підставах тимчасово перебувають на території України з метою туризму.

У 2001 році Президент України видає Указ «Про підтримку розвитку туризму в Україні» № 127/2001 [4]. Метою даного Указу є стимулювання розвитку туризму в Україні, підтримка вітчизняних суб'єктів туристичної діяльності та створення, зважаючи на міжнародну практику, сучасної системи управління галуззю шляхом широкого залучення громадських організацій до участі у розвитку туризму. Тому особливі повноваження щодо активної участі у вирішенні питань розвитку туристичної галузі були надані всеукраїнському громадському об'єднанню — Туристичній асоціації України, а також зобов'язано Кабінет Міністрів України, інші органи державної влади надавати підтримку Асоціації у здійсненні нею діяльності щодо розвитку туризму. Це вагома спроба деконцентрації влади державними органами

в сфері туризму та наближення до світового досвіду створення недержавних органів управління в цій сфері [5].

Безпосередній захист права на свободу пересування та інших прав, пов'язаних з туристичними подорожами людини, Президент здійснює, розглядаючи звернення осіб з цих питань, що надходять на його адресу. Крім того, аналіз таких звернень дає інформацію про необхідність врегулювання певних аспектів цих конституційних прав, як це мало місце щодо скасування системи реєстрації паспортних документів іноземців, які тимчасово в'їхали на територію України з метою туризму.

Серед системи органів державної влади загальної компетенції особливе місце посідає Кабінет Міністрів України. Йому належить провідна роль у державному управлінні як вищому органу в системі органів виконавчої влади (ст. 113 Конституції України).

У системі органів виконавчої влади Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 09.12.2010 р. №1085/2010 створено і центральний орган виконавчої влади з питань туризму — Міністерство інфраструктури України (Мінінфраструктури України), яке відповідно до законодавства України покликане забезпечувати реалізацію державної політики у сфері туризму. Його повноваження визначені Законом України «Про туризм» (ст. 10) та Указом Президента України «Про Положення про Міністерство інфраструктури України» від 12.05.2011 р. №581/2011 (із змінами від 13.06.2012 р.) [6].

Відповідно до Указу Президента України «Питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 06.04.2011 р. №379/2011 утворено Державне агентство України з туризму та курортів (Держтуризмкурорт Украї-

ни), що є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Віце-прем'єр-міністра України — Міністра інфраструктури України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики саме у сфері туризму та курортів.

Його основні завдання та повноваження визначені Указом Президента України «Про затвердження Положення про Державне агентство України з питань туризму та курортів» від 08.04.2011 р. № 444/2011, а саме: реалізація державної політики у сфері туризму та курортів, а також внесення пропозицій Віце-прем'єр-міністру України — Міністру інфраструктури України щодо її формування. Відповідно до покладених завдань Держтуризмкурорт України: 1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Віце-прем'єр-міністру України — Міністру інфраструктури України для погодження і внесення їх в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України; 2) за дорученням Віце-прем'єр-міністра України — Міністра інфраструктури України в установленому порядку бере участь у діяльності міжнародних організацій та забезпечує виконання зобов'язань, що випливають з членства в таких організаціях; у розробці міжнародних договорів; 3) здійснює організацію роботи та контроль за виконанням загальнодержавних програм, планів, заходів з питань запобігання корупційним, економічним та іншим правопорушенням; 4) видає ліцензії на право здійснення туроператорської діяльності та здійснює контроль за додер-

жанням ліцензійних умов; 5) видає свідоцтва про присвоєння об'єктам туристичної інфраструктури (готелям, іншим об'єктам, призначеним для надання послуг з розміщення, установам харчування, курортним установам тощо) відповідної категорії, а також веде реєстр цих свідоцтв; 6) видає дозволи на право здійснення туристичного супроводу; 7) формує та веде Державний реєстр суб'єктів туристичної діяльності; інше [7].

Таким чином, у системі органів виконавчої влади на підставі повноважень, наданих Конституцією та законами України, іншими нормативно-правовими актами, створений і діє профільний центральний орган виконавчої влади з підпорядкованими йому місцевими органами, які займаються питаннями туризму.

Водночас найпринциповішою проблемою сучасного управління туристичною галуззю є відсутність його чіткого механізму та системності. Розбіжності в думках з цього приводу викликані передусім різними точками зору про розмежування управлінських функцій держави та факторів ринкової саморегуляції. Так, російський вчений Г. Папірян серед інструментів державного регулювання туристичної галузі поряд з іншими виділяє насамперед: ціноутворення, просування й обмеження доступу (управління попитом) [8]. На противагу цьому підходу українські дослідники А. Ф. Мельник та О. В. Якубова до їх числа відносять розробку прогнозів, цільових комплексних програм та індикативне планування, тобто значно звужують управлінські функції в туризмі [9].

За твердженнями Н. С. Барчукової [10], питання планування, впорядкування та розвитку туристичних відносин у державах знаходиться на різних рівнях, а тому наявні там національні органи по туризму мають досить неоднаковий обсяг повноважень та заходи координації й впливу.

Необхідність існування єдиного державного органу регулювання в сфері туризму на рівні центрального органу виконавчої влади дискутується протягом останніх десяти років, а також підтверджується зарубіжним досвідом функціонування управлінської системи в цій сфері. Зокрема, в Іспанії, Італії, Франції та Великобританії, які є лідерами в європейському туристичному регіоні за обсягами наданих послуг, у складі багатопрофільних міністерств створено відповідні державні органи, що покликані здійснювати регулювання туризму. В Єгипті, де туризм є одним з найголовніших секторів економіки, та Туреччині створено міністерства з туризму. Аналогічні установи діють в Австрії, Бельгії, Німеччині, Португалії, Мексиці. Водночас в більшості країн світу функції державного органу по туризму (насамперед, організаційного керівництва) здійснюють об'єднання суб'єктів туристичного господарювання (Угорщина, країни Балтії) та своєрідні національні туристичні організації комерційного спрямування (Греція, Словаччина, Таджикистан).

Крім того, в усіх потужних туристичних країнах створені та діють такі організації, що, як правило, підпорядковані міністерствам, та займаються розробкою національних програм розвитку туризму. Вони мають різні назви, але їх функції об'єднані основним спрямуванням — пропагування туристичних можливостей відповідної країни (у Великобританії — BTA (British Tourist Authority, яке у 2003 р. реорганізовано у сучасний позавідомчий державний орган «VisitBritain»), Ірландії — Irish Board, Іспанії — Іспанський інститут туризму «Turespasa», Італії — Національне управління з туризму (Ente Nazionale Italiano per il Turismo — ENIT), Франції — Асоціація «Maison de la France», Норвегії — NORTRA тощо) [11].

Саме вони утворюють та організаційно забезпечують діяльність туристичних

представництв за кордоном, розробляють відповідно до попиту різноманітні туристичні програми, здійснюють рекламу туристичних можливостей своїх країн за кордоном, забезпечують обмін туристичною інформацією.

Натомість слід зазначити, що з огляду на міжнародний досвід системи державного управління туристичною галуззю, виділяється умовно три основні моделі державного управління туризмом [12].

Перша передбачає відсутність центральної державної туристичної адміністрації. Всі питання вирішуються на місцях і на підставі принципів ринкової самоорганізації та саморегулювання. Яскравим прикладом цього є досвід США. Ліквідація в 1997 р. державної структури з питань туризму — U. S. Travel and Tourism Administration (USTTA) була спричинена рядом факторів: скорочення бюджетних асигнувань, велика частка присутності США на міжнародному туристичному ринку, а, найголовніше, наявність потужних приватних компаній у сфері туризму, які спроможні на проведення самостійних рекламних акцій в інтересах всього національного ринку. Ліквідація державної турадміністрації — дуже серйозний крок, і для нього дійсно необхідні вагомі умови: або осмислене рішення, що туризм не потрібен державі взагалі як джерело додаткових бюджетних надходжень, або впевненість, що суб'єкти туристичного підприємництва спроможні вирішувати всі свої виробничі проблеми без втручання держави.

Такий управлінський варіант можливий і для нашої держави, оскільки, поперше, вітчизняні суб'єкти туристичного господарювання з переходом нашої держави на ринкові відносини практично самотужки проводять рекламні кампанії, в тому числі й за кордоном, туристичних можливостей України. Отже, з цих позицій держава ніяк не впливає

на регулювання відносин у сфері туризму та координацію діяльності підприємців. По-друге, за останні роки українська туристична галузь перетворилася в реальну складову економіки, є самодостатньою та могла б розвиватися ще динамічніше й ефективніше за умови відсутності необґрунтованого втручання державного органу з туризму в діяльність суб'єктів підприємництва, постійних змін законодавства щодо умов і правил провадження діяльності в сфері туризму та додаткових адміністративних бар'єрів на шляху розвитку цього пріоритетного для нашої держави виду господарської діяльності.

Друга модель передбачає наявність потужного міністерства, що концентрує в своїх руках значний контроль над галуззю. Вона поширена в цілому ряді країн, які успішно розвивають протягом останніх років, насамперед, в'їзний туризм (приїом іноземних туристів). Це передусім Ізраїль, Хорватія, Туреччина, Єгипет, Туніс та ін. Зважаючи на свою орієнтованість й досягнуті результати щодо розвитку та просування саме національного турпродукту, така модель досить ефективна й приваблива з точки зору запозичення могла б бути і для нашої держави, але для її втілення необхідно ряд відповідних умов. У першу чергу, уряди вищенаведених країн щорічно зі своїх бюджетів виділяють значні кошти на рекламу й маркетинг, розробку правових основ функціонування галузі, займаються державним інвестуванням в туристичну інфраструктуру (наприклад, Єгипет тільки в Італії на рекламну кампанію витрачає щорічно до 3 млн доларів США). Зважаючи на те, що цю країну не можна назвати заможною, з високим темпом економічного розвитку, такі серйозні державні капіталовкладення дають підстави говорити, що уряд не лише декларує, а дійсно приділяє значну увагу питанням розвитку туризму, який становить основне джерело валютних надходжень.

Враховуючи соціально-економічні реалії нашої держави на даному етапі (нерівномірність економічного розвитку регіонів України, відсутність сучасної інфраструктури туризму, а останнім часом — і перманентні наслідки світової економічної кризи 2008 р.), на нашу думку, така модель не є прийнятною для України через відсутність достатнього бюджетного фінансування на розвиток туризму.

З огляду на вищезазначене, як за своїми можливостями щодо темпів та умов економічного розвитку, так і масштабів поширення саме економічно не вигідного для держави виїзного туризму, Україна, вважаємо, наближена до європейських країн (Іспанія, Великобританія, Данія, Нідерланди, Швеція, Швейцарія тощо), де превалює третя модель організації державного управління галуззю — туризм регулюється на рівні центральних органів виконавчої влади в якості самостійного органу або його складової та входить до компетенції будь-якого багатогалузевого міністерства.

Причому діяльність такого державного органу спрямовується, з одного боку, на розробку правової бази сфери туризму, здійснення регулятивних і дозвільних функцій, виконання контрольно-наглядових завдань, міжнародного співробітництва, опрацювання статистичних даних в туризмі тощо. З іншого — координацію маркетингової діяльності: участь у туристично-виставкових заходах і міжнародних галузевих об'єднаннях, управління туристичними представництвами й інформаційними центрами за кордоном тощо.

У Західній Європі найчастіше таке міністерство займається економічними питаннями, що є фактично непрямим визнанням того, що в розвинених країнах туризм стає важливою галуззю економіки та основним бюджетонаповнюючим джерелом.

Поряд з цим, державний орган по туризму тісно співпрацює з приватним бізнесом, що призвело до появи змішаних за формою власності інститутів регулювання туристичною сферою [13].

Наприклад, Іспанський інститут «Turespasa» повністю фінансується з держбюджету, а його основним завданням є залучення іноземних туристів і реклама туристичних можливостей Іспанії за кордоном. Ця організація має розгалужену мережу інформаційних центрів та 29 представництв за кордоном [14]. Таке ж спрямування має і Французька асоціація «Maison de la France», що виникла в 1987 р. в результаті угоди про партнерство між місцевими адміністраціями, туристичними фірмами, готелями, адміністраціями об'єктів екскурсійного показу. На сьогодні асоціація має 31 представництво в 26 країнах світу. Її діяльність на 60% фінансується з держбюджету (наприклад, у 2005 р. субвенція, що передбачена законом про державний бюджет Франції для «Maison de la France», становила 30,3 млн євро).

У Великобританії створено та діє центральний орган виконавчої влади — Міністерство культури, засобів масової інформації та спорту. До сфери його управління входить орган, основним завданням якого є безпосередня координація діяльності у туристичній сфері — «VisitBritain». Державна структура «VisitBritain» займається дослідженнями туристичного ринку та рекламно-інформаційною діяльністю, пропагуванням Великобританії як туристичної країни на світовому ринку. Її складовою є мережа з 70 туристичних представництв Великобританії у різних країнах світу, що є найперспективнішими ринками для реалізації британського турпродукту. «VisitBritain» працює в партнерстві з урядом, консультує його з питань туризму та забезпечує інформування щодо значення туризму для економіки країни, займається міжнародним туристичним мар-

кетингом Великобританії, залученням іноземних туристів, розвитком внутрішнього туризму, а також надає платні консалтингові послуги, організовує виставки та семінари, здійснює різні проекти за участю іноземного капіталу, видає інформаційно-рекламну продукцію. З державного бюджету щорічно виділяється 80 млн фунтів стерлінгів для проведення ринкових досліджень, рекламно-маркетингової діяльності, у тому числі участі в міжнародних

туристично-виставкових заходах, видання рекламно-інформаційної продукції різними мовами, а також утримання закордонних туристичних представництв. Аналіз проведених у Великобританії маркетингових досліджень свідчить, що 1 фунт стерлінгів, вкладений державою у туризм, дає 27 фунтів прибутку від кожного туриста, який відвідує країну, з них 4 фунти повертаються до державного бюджету у вигляді податків [15].

Продовження статті читайте в наступному номері журналу.

Список використаної літератури

1. *Алексеев С. С.* Общая теория права. – М. – Т. 1. – С. 303; Алексеев С. С. Право : азбука, теория, философия : опыт комплексного исследования. – М., 1999. – С. 217.
2. Указ Президента України від 10.08.1999 р. № 973 «Про Основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року» // Туризм в Україні: Зб. нормативно-правових актів у п'яти томах / під заг. ред. Вихристенка Б. І. – Ужгород : ІВА, 1999-2000.
3. Про додаткові заходи щодо реалізації права людини на свободу пересування і вільний вибір місця проживання: Указ Президента України від 15.06.2001 р. № 435/2001. [Електр. ресурс] / Верховна Рада України. – [К., 2010]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
4. Про підтримку розвитку туризму в Україні: Указ Президента України від 02.03.2001р. №127/2001. [Електр. ресурс] / Верховна Рада України. – [К., 2010]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
5. Практико-правові аспекти діяльності громадських туристичних організацій України // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2007. – №5. – С. 99-110.
6. Про Положення про Міністерство інфраструктури України (із змінами від 13.06.2012 р.) : Указ Президента України від 12.05.2011 р. №581/2011. [Електр. ресурс] / Верховна Рада України. – [К., 2012]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
7. Про затвердження Положення про Державне агентство України з питань туризму та курортів: Указ Президента України від 08.04.2011 р. № 444/2011. [Електр. ресурс] / Верховна Рада України. – [К., 2012]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
8. *Папирян Г. А.* Международные экономические отношения: Экономика туризма. – М. : Финансы и статистика, 1998. – С.146, 148.
9. *Мельник А. Ф., Якубова Е. В.* К вопросу формирования механизма управления развитием туризма на Украине // Организация и регулирование экономики. – Вып. 107. – К. : Либідь, 1992. – С.105-116.
10. *Барчукова Н. С.* Международное сотрудничество государств в области туризма. – М., 1986. – 308 с.
11. Поточний архів Туристичної асоціації України. Матеріали переписки з міністерствами, відомствами та неурядовими громадськими організаціями по туризму іноземних держав. – 2000. – 160 с.
12. Режим доступу: www.tourvest.ru
13. *Жукова М. А.* Управление индустрией туризма в современных условиях: дисс. ... д-ра экон. наук: 08.00.05. – М., 2003. – 354 с.
14. Secretaria de Estado de Turismo y Comercio // <http://www.mcx.es/turismo/default.htm>
15. What is VisitBritain's Role? // http://www3.visitbritain.com/corporate/bta_role.htm